

**Комунікативно-інтенційна модель (КІМ) як нова біозбалансована
еволюційна освіта (НБЕО) в аспекті концептуальної трансформації
проблемного навчання**

Полянська І. В.¹, Чернявська С. М.¹, Сладких І. А.², Шевченко В. Ф.¹,
Шевченко С. М.³, Заверющенко М.П.¹, Немерцова О. Є.¹

*1 Кафедра української, російської мов та прикладної лінгвістики, Національний
технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна*

*2 Центр підготовки іноземних громадян, Харківський економіко-правовий
університет, Україна*

*3 Кафедра матеріалознавства, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», Україна*

Реферат. Дана комунікативно-інтенційна модель (КІМ) як нова біозбалансована еволюційна освіта (НБЕО) виникла шляхом конвергентності декількох факторів. По-перше, вона є закономірною реакцією на виклики реальності та тотальні зміни соціуму та навколишнього середовища. По-друге, - як один з можливих шляхів подолати кризу традиційної лівопівкульної освіти (ТЛЮ) та нівелювати її вкрай негативні впливи на стан здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу: як студентів, так і викладачів. По-третє, КІМ виникла, з одного боку, як добуток багаторічних спостережень та вивчення європейських, азійських, та американських методик викладання мов під час роботи в Анхойському університеті (КНР). З іншого – як нетривіальна інтерпретація компетентнісної парадигми вищої освіти шляхом екстраполяції деяких її принципів на методику викладання лінгвістичних дисциплін. Концептуальна новина КІМ як НБЕО полягає в тому, що модель дозволяє вийти за межі адміністративної ТЛЮ та завдяки активування правої півкулі подолати її негативні наслідки. Це стає можливим завдяки розробленій системі прийомів та інструментарію КІМ. Через виниклі непорозуміння концептуальної специфічності КІМ як НБЕО під час дискусій з колегами постала необхідність у розв'язанні цього протиріччя. *Мета статті* – з'ясування характерологічних особливостей КІМ як НБЕО шляхом порівняння з проблемним навчанням (ПН),

а також підтвердження ефективності КІМ в активуванні та залученні студентів протягом навчального процесу до специфічних творчих завдань, що гармонізує діяльність мозку та організму в цілому та оздоровлює всіх суб'єктів навчання. *Матеріали та методи:* було використано метод аналітичного спостереження, опитування, анкетування, структурного аналізу, порівняльний метод, полігону. За певними параметрами в контрольній (КГ) та експериментальній групах (ЕГ) студентів ми порівнювали їх активування протягом семестру. *Результати:* визначено концептуальні відмінності КІМ як НБЕО щодо ПН як ТЛО; досліджено динаміку змінення активування студентів в ЕГ [зростання на 12,72%] та в КГ [зниження на 9,8%] протягом семестру. *Висновки:* результати проведеного дослідження визначають концептуальну специфічність та ефективність КІМ як НБЕО в активуванні здатності студентів до творчої проектної діяльності, яка сприяє в цілому гармонізації організму завдяки ініціювання правої півкулі.

Ключові слова: характерологічні особливості КІМ як НБЕО, традиційна лівопівкульна освіта, проблемне навчання, гармонізація організму, активування правої півкулі.

Think Different
Steve Jobs

Образование – это не информация, а трансформация.
Образование означает вынуть что-то из глубины человека,...
привести его существо в проявленную форму,...сделать его
активным, динамичным
Ошо.

Вступ

Людська свідомість налаштована так цікаво, що вона здатна сприймати в будь-якому явищі, насамперед, лише знайомі елементи. Вона ідентифікує саме їх та відкидає невідоме, те, що не вкладається у звичні традиційні межі та стандарти. Так відбувається, коли ми не сприймаємо невідоме явище цілісно, в єдності та взаємозв'язку всіх його складових. Саме так сталося під час дискусії з колегами-філологами щодо концептуальної специфічності комунікативно-інтенційної моделі (КІМ) як нової біобалансованої еволюційної освіти (НБЕО)

[1, 2, 3] Було також доведено, що КІМ як НБЕО надає можливість вийти за межі поширеної традиційної лівопівкульної освіти [15], спрямована на розвиток усвідомленості тандема викладача та студента [5, 6], нівелює певною мірою негативний вплив ТЛО [27]. Зазначено вплив КІМ як НБЕО на інформаційну структуру освітянського простору [15]. Виокремивши в моделі наявність розробленої певним чином системи питань (мотиваційних, провокаційних, пізнавальних, коучингових [4], тренувальних, активаційних, уточнювальних тощо) [5, 6, 7], деякі з колег ідентифікували КІМ з технологією проблемного навчання [8, 9, 10]. Через це виникли певні непорозуміння та плутанина, та постала необхідність чітко з'ясувати й визначити, в чому полягають характерологічні особливості КІМ як НБЕО. Необхідно конкретизувати, чим вона відрізняється від технології проблемного навчання (ПН) [11, 12, 13]. Також слід підтвердити *гіпотезу* щодо ефективності нашої моделі у процесі активування та залучення студентів протягом семестру порівняно з адміністративною традиційною лівопівкульною освітою (ТЛО). Саме так виникла ідея даної статті, та ми вдячні колегам-філологам за активне дискутування. Адже воно мотивувало нас розглянути КІМ як НБЕО в новому ракурсі. У попередніх публікаціях було обґрунтовано теоретичні засади КІМ як НБЕО [14, 15, 16], якими є глобальні відкриття кінця ХХ - початку ХХІ століть. Це концепція ноосферної освіти та формування цілісного мислення академіка Н. В. Маслової [17, 18, 19], що повністю корелює з вченням відомого дослідника-нейропсихолога А. Р. Лурія щодо цілісності інтегративної діяльності мозку як парного органу [20, 21, 22]. Це вперше проведені дослідження Н. А. Давидовської порівняльного аналізу двох моделей: биоадекватної природовідповідної здоров'язберігальної освіти та адміністративної традиційної лівопівкульної [23]. Це також теорії, дослідження Едварда де Боно щодо мозку як саморегулюючої системи та мислення як навички [24, 25, 26], що її можна та необхідно навчати. Згадані вище непорозуміння та перекручення щодо сутності КІМ як НБЕО призводять до суперечки, яка потребує негайного роз'яснення.

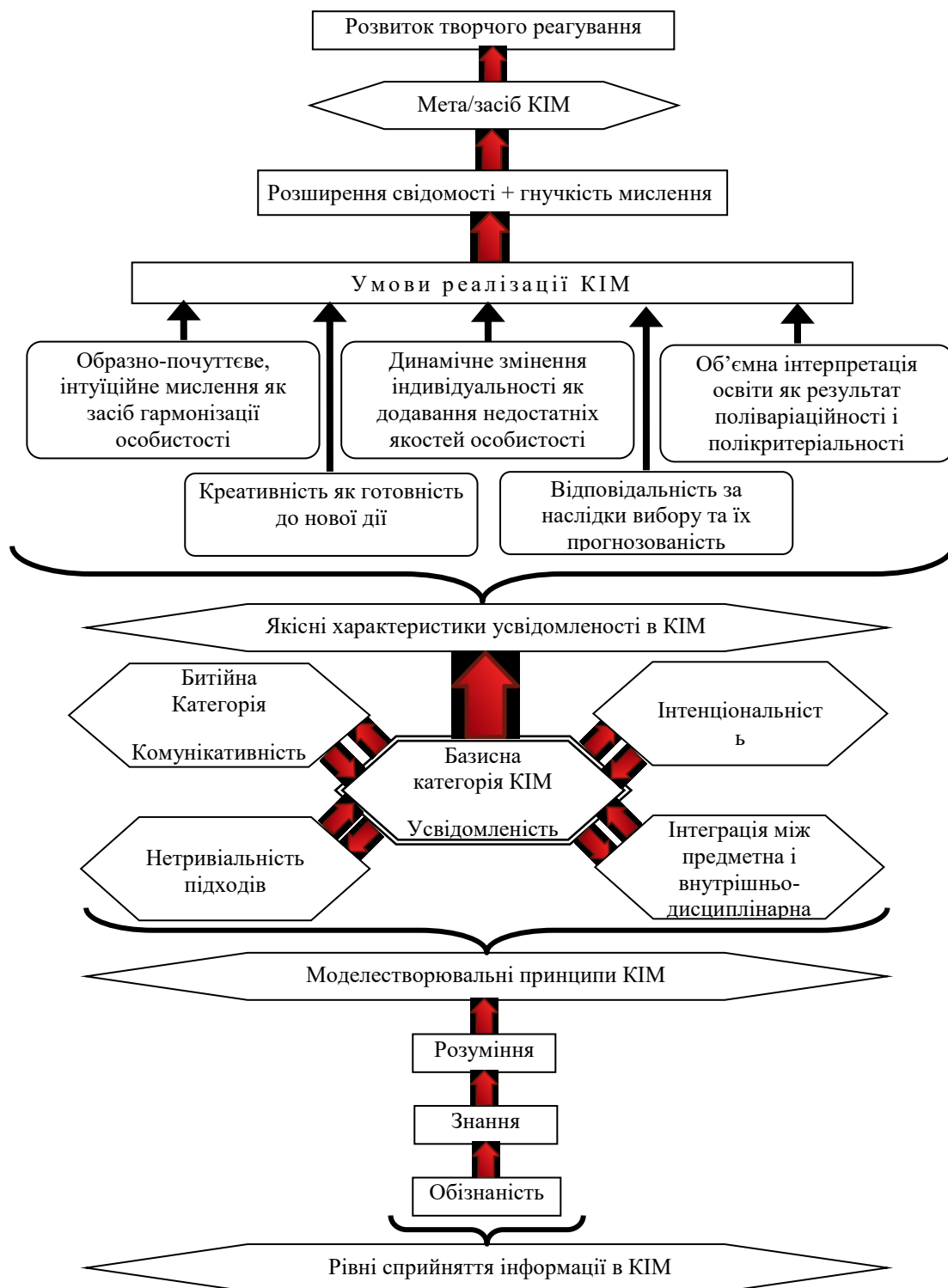

Схема 1. Цілісна базова прагматична схема КІМ

Тобто *проблема* полягає в концептуально помилковій інтерпретації суті моделі, що може заважати її ефективному функціонуванню в освітянському просторі. Саме через це *метою* статті є, по-перше, визначити характерологічні особливості КІМ як НБЕО порівняно з ПН як ТЛО. По-друге, підтвердити

гіпотезу щодо ефективності активування студентів під впливом моделі на двох рівнях протягом семестру в експериментальній та контрольній групах ТЛО.

Матеріали та методи. По-перше, задля розв'язання зазначеної вище проблеми проаналізуємо КІМ як НБЕО та ПН як ТЛО. Використано порівняльний, структурний та системний методи інтерпретації та оцінки даних [28]. Як відомо, підґрунтям ПН вважають ідеї Джона Дьюї, відомого американського психолога, філософа та педагога [8], що вони були висловлені ще наприкінці ХІХ - початку ХХ століть. Однак сучасні психологи вважають ПН інноваційною технологією навчання [9], оскільки цей метод не набув широкого поширення в нашій освіті. В центрі ПН знаходяться його головні категорії: проблемна ситуація, проблемне завдання, проблемне питання, які створюються та моделюються викладачем. З метою докладного аналізу розглянемо **Схему 2. Характеристика ПН як ТЛО.** Та **Схему 3. Характеристика КІМ як НБЕО. Зміна пріоритетів.**

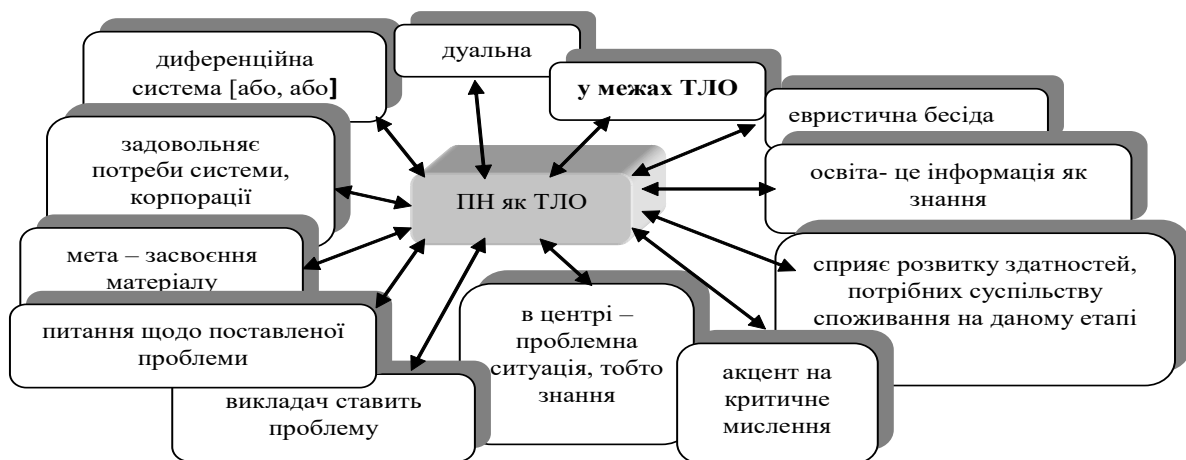

Схема 2. Характеристика ПН як ТЛО

Ми виокремили 12 параметрів, які концептуально відрізняються в цих моделях. В центрі ПН - проблемна ситуація [9], тобто знання, як це залишається в ТЛО. В центрі КІМ як НБЕО - творчий тандем викладача та студента як партнерів та суб'єктів навчання. Акценти змінюються, оскільки метою освіти в інформаційно-комунікативному суспільстві стає розвиток індивідуальних здатностей студента та викладача створеним методом творчого реагування [29].

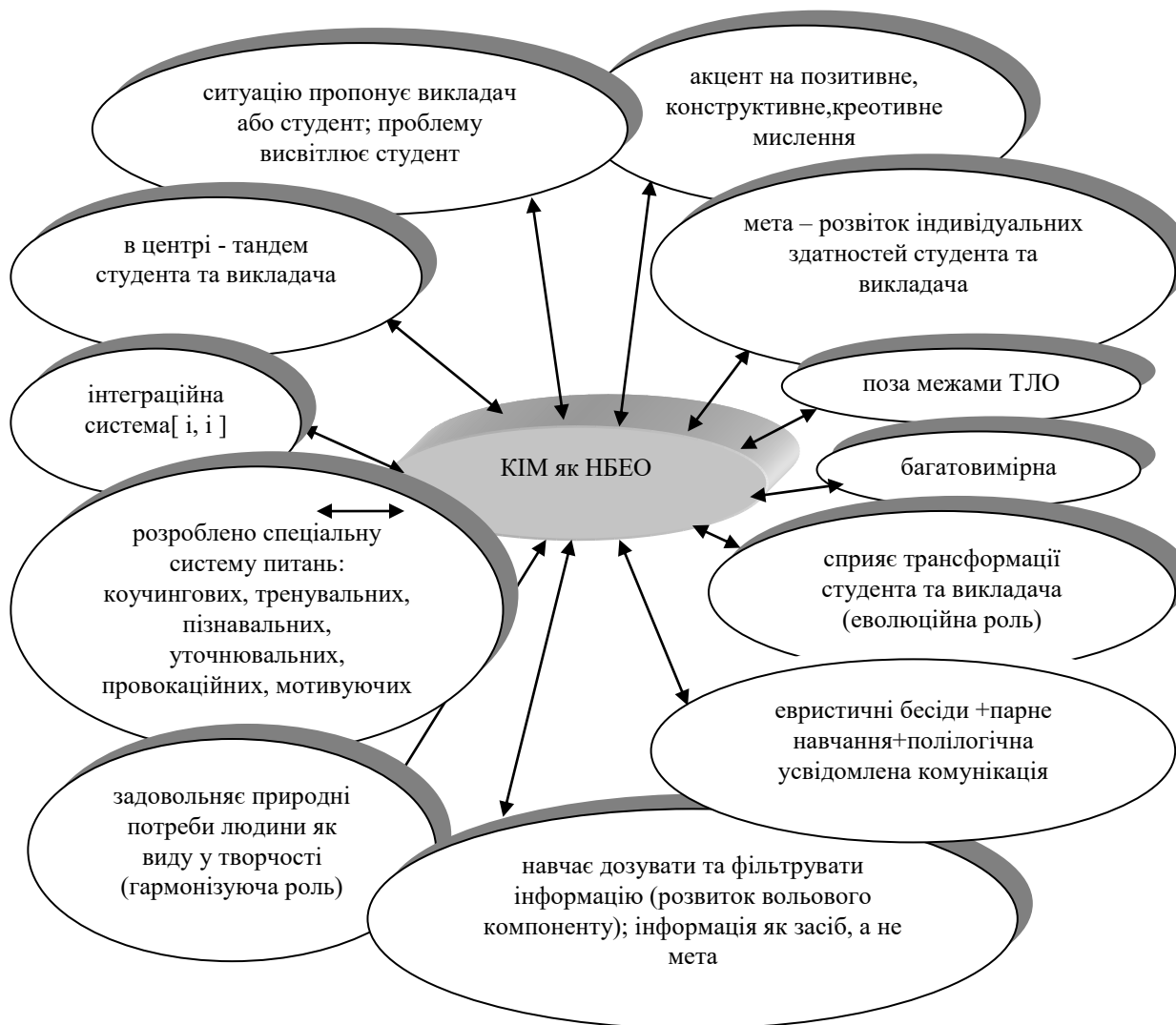

Схема 3. Характеристика КІМ як НБЕО. Зміна пріоритетів.

В цьому контенті КІМ сприяє трансформації свідомості суб'єктів навчання додаванням якостей [5], яких бракує задля виживання у «суспільстві ризиків, що постійно зростають» [30]. Це реалізується завдяки розробленого специфічного інструментарію [5]. Таким чином НБЕО задовольняє природні потреби людини в творчості, гармонізуючи стан її здоров'я [23, 29, 31]. ПН, як і ТЛО, задовольняє потреби системи, сприяючи розвитку здатностей, необхідних для суспільства споживання [32]. Метою ПН залишається засвоєння певного матеріалу, як і в ТЛО, тільки специфічним методом розв'язання проблемної ситуації, проблемного завдання або проблемного питання [10]. Тобто освіта традиційно інтерпретується в межах ПН як засвоєння певної інформації. В ПН виключно викладач створює ситуацію та визначає проблему. В КІМ роль студента активується завдяки й тому, що ситуацію може пропонувати як

студент, так і викладач, проблему формулює студент (при необхідності за допомогою викладача) [33, 34]. В ПН застосовуються лише проблемні питання [11, 12, 13], в КІМ розроблено специфічну систему питань [5]. В ПН використовується іноді евристична бесіда [10]. В КІМ – додається також парне навчання як висока соціальна технологія, полілогічна усвідомлена комунікація [5]. В ПН, як і в ТЛЮ, акцент зроблено на критичному мисленні [12, 13], в КІМ – на конструктивному проектному позитивному мисленні завдяки розробленого 3-етапного алгоритму проектних домашніх завдань (Д/З) [15, 35]. Першим етапом є вербальне раціознання, тобто текст за певною темою. На цьому етапі студент має самостійно (або за допомогою викладача) виокремити основні наукові категорії даного розділу. Другий етап – це складання раціосхеми, в якій студент визначає зв'язки, взаємовплив, функціонування всіх категорій теми між собою. Завдання другого етапу також полягає в тому, щоб вмістити в раціосхему якомога більше інформації за даною темою. Третій етап є безпосередньо проектом, де студент має розшукати вдалий візуальний образ задля втілення раціосхеми. Це насправді є проектом завдяки того, що, з'єднуючи дану інформацію з вигаданим візуальним образом, студент створює те, чого раніше не існувало. Концептуальна ідея проекту виникає на перетині раціональної схеми та візуального образу. Студент має захистити та обґрунтувати свій проект, далі відбувається обговорення в групі за методом де Боно РМІ. Не всі студенти в змозі виконати всі три етапи, адже це доволі складно. Студент вирішує, на якому етапі зупинитися, самостійно. Протягом експерименту вже створено доволі цікаву Колекцію кращих проектних Д/З студентів, з якою можна ознайомитися на сайті кафедри [39]. Деякі з робіт як приклад ми пропонуємо на **Малюнку 1**. Проектні домашні завдання студентів. Ці проекти [38] навчають студента проектного конструктивного креативного мислення, дозувати та фільтрувати інформацію, яка перетворюється тут з мети на засіб. Вони також сприяють розвитку візуального мислення та вольового компоненту. ПН виявляється диференційною, дуальною системою, оскільки в її межах йдеться про один варіант розв'язання проблеми. КІМ як інтеграційна та

Учасники. В дослідженні взяли участь 12 студентів ЕГ: групи БЕМ302.8 і БЕМ304.8 першого курсу, кафедра економічного аналізу та обліку в міжнародному бізнесі; 5 респондентів жіночої статі та 7 чоловічої; вікова група – 17-25 років. Також 12 студентів КГ: група БЕМ507.8 першого курсу, кафедра економічного аналізу та обліку в міжнародному бізнесі; 6 респондентів жіночої статі та 6 чоловічої; вікова група – 17-25 років. На першому занятті студенти протягом 20 хвилин самостійно заповнювали Анкети, обирали відповіді на запитання, віддаючи перевагу найкращим, на їх думку, варіантам. Результати анкетування виявились дещо суперечливими. З одного боку, в ЕГ та в КГ 100% студентів обрали нелінійну нетрадиційну освіту. З іншого – 42,88 % студентів в ЕГ та 37,5 % в КГ вважають, що освіта має залишатися традиційною, консервативною, накопичувальною. Відповідно 57,12 % в ЕГ та 62,5 % в КГ не погоджуються з цією думкою. Роль викладача у сучасному виші в переданні певної купи знань в ЕГ бачать 28,5 %, а в КГ – тільки 12,5 %. Відповідно 71 % в ЕГ та 87,5 % в КГ вважають, що задача викладача – створювати ситуації задля розвитку індивідуальних здатностей студентів. Серед форм роботи, які сприяють розвитку гнучкого та креативного мислення, 28,5 % студентів ЕГ обирають реферати та конспекти, в той же час в КГ цей показник дорівнює 0%. Проекти в ЕГ обирають 57,142 %, в КГ – 25 %. На питання, чи необхідно інтегрувати результати новітніх досліджень щодо функціонування мозку, свідомості та мислення (наприклад, теорія Едварда де Боно) в сучасну вищу освіту 85,75 % в ЕГ та 62,5 % в КГ відповіли «так». Тільки 14,25 % ЕГ та 37,5 % КГ вважають це не потрібним і не цікавим. Таким чином, результати анкетування як підготовчого етапу дослідження свідчать про наявність такого важливого компонента навчального процесу, як прагнення та готовність в ЕГ, так і в КГ до нової освіти, до трансформацій.

Проведення досліджень. Ми досліджували показник активування студентів протягом семестру в ЕГ КІМ як НБЕО та в КГ ТЛО з метою підтвердження нашої гіпотези щодо впливу моделі на прояв цього показника. Було використано методи аналітичного спостереження, опитування, порівняльний,

лонгітудний, структурний та системний [28, с. 45-47]. Ми виокремили п'ять основних активних видів роботи студентів в КІМ як суттєвих параметрів, що підтверджують процес активування студентів. Також було виділено два періоди спостереження: початковий – це 1-8 тижні з початку семестру; подальший – це 9-16 тижні навчання. Під час статистичного аналізу було використано метод полігону [39, с. 36-38].

Результати досліджень відображено у **Табл. 1.** та **Табл. 2.**

Табл. 1. Порівняльний аналіз активування студентів експериментальної групи КІМ як НБЕО протягом семестру

Активування студентів (А)	Реальні проекти (%)	Захист проектних Д/З (%)	Наукова робота (%)	Навчальні есе проблемної тематики (%)	Активне слухання (РМІ) (%)	Динаміка активування середній показник (%)
Початковий період 1-8 тижні	0,1	0,3	1,66	8,34	6,66	17,06
Подальший період 9-16 тижні	5	5	5,18	8,6	6	29,78

Табл. 2. Порівняльний аналіз активування студентів контрольної групи традиційної лівопівкульної освіти протягом семестру

Активування студентів	Реальні проекти (%)	Захист проектних Д/З (%)	Наукова робота (%)	Навчальні есе проблемної тематики (%)	Активне слухання (РМІ) (%)	Динаміка активування середній показник (%)
Початковий період 1-8 тижні	0	0,2	8	4	0,1	12,3
Подальший період 9-16 тижні	0	0,1	0,2	2	0,2	2,5

Коментар до таблиць. Реальні проекти – це запропоновані студентам реальні можливості виконати логотипи комунікативно-інтенційної моделі (КІМ) як нової біозбалансованої еволюційної освіти (НБЕО). Студенти мають також захистити проекти логотипів, обґрунтувати їх концептуальну ідею.

Ознайомитися з цікавими студентськими реальними проектами логотипів можна на сайті кафедри [38].

Захист проектних домашніх завдань – це розроблена трьох-етапна алгоритмічна система виконання проектних домашніх завдань, яка є змістовим центром КІМ як НБЕО, оскільки надає можливість активувати праву півкулю й таким чином гармонізувати процес навчання. Сучасний контекст проектування, якщо розглядати його цілісно, можна визначити терміном «проектна культура». В її структуру методологи включають такі змістовні одиниці. Ціннісно-значні образи проектованого предметного середовища; творчі та наукові концепції, що вони є змістом творчої та теоретичної свідомості. Цінності, які необхідні для створення особистісного ставлення до реалізації проектного процесу [40; с. 28-32]. Все це формує екологічну складову проектної культури. В основу проектування як особливого засобу пізнання й трансформування дійсності та її учасників покладені такі головні ідеї. Ідея випередження, тобто перспективи, ідея «різниці потенціалів» між актуальним станом предмету проектування та бажаним. Ідея алгоритмічності, тобто «покроковості», поступового наближення майбутнього. Ідея сумісності, об'єднання зусиль під час проектування, ідея «розгалуженої активності» учасників проекту. Саме всі дані основоположні принципи втілюються в спрощених навчальних проектах наших студентів. Дуже цікаво, що студенти виявляють креативну ініціативу в виборі форми вираження візуального образу від нетривіальних малюнків, комп'ютерної графіки, несподіваних колажів, кросвордів, чайнвордів тощо. Концептуальна ідея проекту виникає на перетині раціонального знання даної теми та нестандартного візуального образу, що його обирає автор проекту, та він гармонійно й точно втілюється в даному образі. Вище ми вже навели приклади цікавих студентських робіт. Поширена Колекція проектних домашніх завдань розташована також на сайті кафедри [38]. Наукова робота у межах КІМ як НБЕО має також свої специфічні особливості. На відміну від традиційної лівопівкульної освіти комунікативно-інтенційна модель передбачає тотальне залучення до наукової роботи всіх студентів, які мають бажання спробувати проявити свої здатності, та КІМ як НБЕО надає їм такий шанс. Студенти із зацікавленістю складають доповіді на конференції про специфічне викладання

лінгвістичних дисциплін у межах КІМ як НБЕО. З цими роботами можна ознайомитися також на сайті кафедри [38].

У контенті комунікативно-інтенційної моделі нами розроблено специфічну систему навчальних есе як найпродуктивнішої форми роботи, що вона конструктивно поєднує особливості як рефератів, так і творів. Пропонуються психологічні, проблемні теми, які активують, сприяють формуванню усвідомленості, аналітичних навичок, здатності робити та обґрунтовувати правильний вибір. Задля прикладу можемо назвати такі теми: «Якими досягненнями я пишаюся (поза межами виші)», «Яку теорію походження та функціонування мови я обираю й чому», «Що для мене є усвідомленість», «Як допомагають у житті нові дослідження в галузі свідомості та мозку» тощо. Приклади найцікавіших есе знаходяться на сайті кафедри [38].

Активне слухання – це специфічна система мотивування та активування студентів, розроблена, адаптована та інтегрована в межах КІМ як НБЕО за прийомом Едварда де Боно РМІ. Цей прийом полягає в здатності студентів, обговорюючи виступи, доповіді, проекти та есе, формувати вміння визначати не тільки «плюси» та «мінуси», а й так зване «цікаве», тобто «interesting». Це сприяє розширенню свідомості студента, акцентуючи увагу на позитивному мисленні, навчає брати участь у свідомій комунікації.

За результатами дослідження, з таблиць ми бачимо, що нашу гіпотезу щодо зростання активування студентів в межах КІМ як НБЕО протягом семестру підтверджено. Динаміка середнього показника активування складає 17,06 % в початковому періоді (на 1-8 тижні), в подальшому періоді (на 9-16 тижні) зростає до 29,78 %. Таким чином, вона дорівнює зростання на 12,72 %. В той же час у контрольній групі традиційної лівопівкульної освіти динаміка активування складає негативний показник з 12,3 % в початковому періоді (на 1-8 тижні) до 2,5 % в подальшому періоді (на 9-16 тижні). Тобто зменшення активування в контрольній групі складає 9,8 %.

Обговорення. Репрезентація специфічних особливостей та концептуальної новини комунікативно-інтенційної моделі як нової

біобалансованої еволюційної освіти відбувалася в межах міжнародних конференцій [14, 34, 16], на Пленарних засіданнях [41] конференцій, на засіданнях УАПРЯЛ [42] тощо. Ми дуже вдячні колегам-філологам: старшому викладачу кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» О. В. Шокурову, доценту тієї ж кафедри О. М. Кремець за участь в обговоренні моделі та її специфічних особливостей.

Висновки. Ми досліджували у даній статті, по-перше, КІМ як НБЕО в аспекті порівняльного аналізу з проблемним навчанням як традиційною лівопівкульною адміністративною освітою. Протягом дослідження ми довели та дійшли висновку, що за розглянутими дванадцятьма параметрами ці дві освітянські парадигми абсолютно розрізняються. Слід також зауважити, що КІМ як НБЕО виходить за межі традиційної лівопівкульної освіти та створює концептуально новітній освітянський простір. По-друге, ми досліджували як важливий параметр в межах КМ як НБЕО активування студентів та його зміну протягом семестру. Дослідження проводилося в двох групах: в експериментальній КІМ як НБЕО та в контрольній групі традиційної лівопівкульної освіти. Було з'ясовано, що динаміка активування в ЕГ КІМ як НБЕО складає 12,72 %. Динаміка активування в КГ ТЛО складає негативний показник і дорівнює -9,8 %.

Оскільки важливими параметрами КІМ як НБЕО є її відкритість, гнучкість та відносна універсальність, перспективами дослідження ми вважаємо подальше розроблення системи прийомів та інструментарію реалізації моделі. Також інтегрування в модель новітніх педагогічних технологій розвитку усвідомленості, зокрема Трансерфінга. Адаптування та інтегрування КІМ як НБЕО у методику викладання української/російської мови як іноземної для початківців.

Конфлікт інтересів. Автори повідомляють, що вони не мають конфлікту інтересів.

Список літератури

1. Полянская И. В., Шевченко В.Ф., Сладких И. А. *Коммуникативно-интенциональная модель преподавания языков как инновационный проект современного образования*. Оралдың ғылым жаршысы, - Уральск, Республика Казахстан: ТОО «Уралнаучкнига», -2014. - № 47 (126). – с. 51-56.
2. Полянская И. В., Шевченко В. Ф. *Коммуникативно-интенциональная модель преподавания языков в контексте современной парадигмы высшего образования*. В: *Материалы международной научно-практической конференции Проблемы и перспективы подготовки иностранных студентов* Харьков: ХНАДУ 2-3 октября 2014 г. С. 163-170.
3. Полянская И. В., Шевченко В. Ф. *Закономерность возникновения коммуникативно-интенциональной модели (КИМ) преподавания языка в контенте компетентностной парадигмы высшего образования*. В: *Материалы II Международной научно-методической конференции Язык и специальность: актуальные проблемы обучения иностранцев в высшем учебном заведении 28-30 мая 2015г.* Харьков: ХНУРЭ; с. 297-302.
4. Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Сладких И. А. *Коммуникативно-интенциональная модель обучения РКИ в контексте компетентностной парадигмы высшего образования*. В: *Материалы VII Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 квітня 2014 р.* Київ: с. 112-115.
5. Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Павлова Г. Д. *Осознанность как базисная категория коммуникативно-интенциональной модели (КИМ) преподавания языка*. В: *Новый коллегіум, № 1, 2015г.* Харьков: с. 33-37.
6. Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Павлова Г. Д. *Осознанность как базисная категория коммуникативно-интенциональной модели (КИМ) в преподавании лингвистических дисциплин*. В: *Материалы VIII Международной научно-практической конференции «Науково-методичні проблеми мовної підготовки іноземних студентів» 16-17 апреля 2015 г.* Київ: УАПРЯЛ, НАУ 2015 р.с. 95-97.
7. Шевченко В. Ф., Полянская И. В. *Взаимосвязь понимания и мышления в контексте коммуникативно-интенциональной модели обучения языкам иностранных студентов* В: *Материалы X международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию ХНАДУ «Проблемы и перспективы языковой подготовки иностранных студентов в высших учебных заведениях» 1-2 октября 2015 г.* Харьков: ХНАДУ; 2015г. С.247-251.
8. Доступно за адресою: https://ru.wikipedia.org/wiki/Проблемное_обучение.
9. Доступно за адресою: Автор: Вероника Нистоцкая Источник: <https://shkolazhizni.ru/school/articles/42552/> © Shkolazhizni.ru Вероника Нистоцкая *Мастер 3 Что такое проблемное обучение? Инновационные методики обучения.*
10. Хуторской А. В. *Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения*. — М.: Изд-во МГУ, 2003. — 416 с.
11. Оконь В. *Основы проблемного обучения. Пер. с польск.* — М.: «Просвещение», 1968. — 208 с.
12. Лернер И. Я. *Проблемное обучение*. — М.: «Знание», 1974. — 64 с.

13. Брушлинский А. В. *Психология мышления и проблемное обучение*. — М.: «Знание», 1983. — 96 с.
14. Полянская И. В., Чернявская С. Н., Шевченко В. Ф. *Концептуальная идея КИМ преподавания русского/украинского языка как иностранного* В: *Материалы міжнародного науково-практичного семінару «Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів» 15 грудня 2016 р.* Харків: ХНУБА; с. 133-138.
15. Полянська І. В., Чернявська С. М., Сладких І. А. *Комунікативно-інтенційна модель у контенті нової біозбалансованої еволюційної освіти (розміркування щодо полеміки з колегами-філологами)*. В: *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методикнавчання в підготовці фахівців: методологія, теорія. Досвід, проблеми. Збірка наукових праць. Випуск 49.* Київ-Вінниця: 2017 р. с.154-157.
16. Полянська І. В., Чернявська С. М. *Теоретические основы концептуальной модели как нового биоадекватного эволюционного образования*. В: *XXV міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» 2017р.* Харків: MicroCAD-2017.ІІІ.; С.73.
17. Маслова Н. В. *Ноосферное образование. Как превратить обучение в естественное познание мира* Москва: .Концептуал; 2017 г. 238с.
18. Доступно за адресою: [https://www.google.com.ua/search?q= Маслова Н.В. Ноосферное образования](https://www.google.com.ua/search?q=Маслова+Н.В.+Ноосферное+образование).
19. [http://istokduhovnosti.ucoz.org/video/vip/19/praeht_quot_stvaraem_buduchynju_r_azam_quot/noosfernoe_obrazovanie/maslova_n_v_kurs_lekcij_quot_noosfernoe_o Маслова видеолекции](http://istokduhovnosti.ucoz.org/video/vip/19/praeht_quot_stvaraem_buduchynju_r_azam_quot/noosfernoe_obrazovanie/maslova_n_v_kurs_lekcij_quot_noosfernoe_o_Maslova+видеолекции).
20. [https://ru.wikipedia.org/wiki/Лурия, Александр Романович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Лурия,_Александр_Романович)
21. Лурия А. Р. *Маленькая книжка о большой памяти (Ум мнемониста)*. — М., 1968. *Исследование феноменальной памяти С. В. Шерешевского*. 192с.
22. Лурия А. Р. *Язык и сознание (idem)*. — М.: 1979; 232с.
23. Давыдовская Н. А. *Психологические и медицинские основы здоровьесберегающего природосообразного метода преподавания*. Автореферат диссертации. М-Алмааты; 2005. 33с.
24. Эдвард де Боно. *Искусство думать: Латеральное мышление как способ решения сложных задач = Lateral Thinking An Introduction*. - М.: Альпина Паблишер, 2015. 172 с.
25. Эдвард де Боно *Научите себя думать: самоучитель по развитию мышления*. М.: Альпина Паблишер, 2009 204с.
26. Доступно за адресою: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Боно,Эдвард> де Боно.
27. Полянская И. В., Шевченко В. Ф. *Психологическое обоснование коммуникативно-интенциональной модели обучения языку* В: *Міжнародна конференція Інженерія інноваційних технологій та вдосконалення фундаментальної освіти 7-8 листопада 2013 р.* Харків: с.33-34.
28. Столяренко А. М. *Психология и Педагогика: Учебное пособие для вузов*. М: ЮНИТИ-ДАНА; 2004 г. 423с.
29. Полянская И. В., Шевченко В. Ф. *Развитие творческого реагирования в контексте коммуникативно-интенционально модели обучения РКИ*. В:

Материалы 7-й Международной научно-практической конференции 8-11 июня 2013г. Ялта. Сборник научных работ «Русский язык в поликультурном мире»
Киев: 2014 г. С.190-194.

30. Луман Н. *Общество как социальная система* [пер. с нем. А. Антоновский] М: Издательство «Логос»; 2004. 232с.

31. Выготский Л. С. *История развития высших психологических функций в 6 т.* М: Педагогика; 1982.т.3. 315с.

32. Горошко Е. И. *Информационно-коммуникативное общество в гендерном измерении Монография.* Харьков: ФЛП Либуркина Л. М.; 2009. 816 с.

33. Полянская И. В., Шевченко В. Ф., Павлова Г. Д. *Об отборе текстов в рамках коммуникативно-интенциональной модели обучения РКИ (УКИ).* В: *Международная научно-практическая конференция «Обучение иностранных студентов в высшей школе. Традиции и перспективы» 24-25 мая 2013 г.* Харьков: с.189-191.

34. Полянська І. В., Чернявська С. М., Шевченко В. Ф. *Комунікативно-інтенційна модель викладання мов у контенті сучасного освітнянського простору (за матеріалами анкетування)* В: *Матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції 12-13 жовтня 2017 р. Проблеми та перспективи мовної підготовки іноземних студентів* Харків: ХНАДУ; 2017 р. с. 348-353.

35. Полянська І. В., Шевченко В. Ф. *Розвиток проектного мислення та інтуїції під час викладання лінгвістичних дисциплін у контенті КІМ як нової еволюційної освіти.* В: *XXV міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» MicroCAD-2017; ч. IV;* Харків: с.26.

36. Сладких І. А. *Формування готовності студентів-іноземців груп довузівської підготовки до навчання у вищих технічних закладах:* Дисертація кандидата пед. наук. Харків: 2014 р. 304с.

37. Доступно за адресою: https://ru.wikipedia.org/wiki/Метод_анкетирования.

38. web.kpi.kharkov.ua/lingvo/ru/

39. Шорохова И. С. *Статистические методы анализа* Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015г. 300 с.

40. Колесникова И. А., Горчакова-Сибирская М. П. *Педагогическое проектирование.* Москва: Издательский центр «Академия», 2007г. с. 28-32.

41. Полянська І. В. *Комунікативно-інтенційна модель викладання мов у сучасній освіті* Доповідь на Пленарному засіданні 19 Міжнародної науково-практичної конференції «Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.» 4 червня 2015р.у ХНУ ім. Каразіна. Програма конференції. Харків: с.5.

42. Полянська І. В. *Комунікативно-інтенційна модель викладання мови у контенті компетентнісної парадигми вищої освіти.* Доповідь на засіданні УАПРЯЛ 23 березня 2015 р. 10 с.

Інформація про авторів

Полянська Ірина Валентинівна вул. Гарібальді, 10, кв. 73; м. Харків, Україна 61121; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6726-9213> ; e-mail: irapolwuhu@gmail.com ; телефон: 364-63-75; 097-151-28-67; доцент кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики (адреса: вул. Весніна, 5А, Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002).
Polyanska Iryna Valentinivna. Garibaldi str. 10/73, Kharkiv, Ukraine, 61121; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6726-9213> ; e-mail: irapolwuhu@gmail.com ; contact tel.: 097-151-28-67; Associate Professor of Ukrainian and Russian and applied Linguistics Department (address: Vesnina str., 5A, Kharkiv, Ukraine), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002).

Чернявська Світлана Михайлівна вул. Валентинівська, 24-Б, кв. 84; м. Харків, Україна 61121; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9438-6965> e-mail: kurmpl@ukr.net; телефон: 067-71-100-71; 099-76-36-099; доцент, завідувач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики (адреса: вул. Весніна, 5А, Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002); кандидат історичних наук. **Chernyavska Svetlana Valentinivska** str., 24B/84; Kharkiv, Ukraine, 61121; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9438-6965> ; e-mail: kurmpl@ukr.net . ; contact tel.: 067-71-100-71; 099-76-36-099; Associate Professor; Head of Ukrainian and Russian and applied Linguistics Department (address: Vesnina str., 5A, Kharkiv, Ukraine 61005), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002); Candidate of Science of History.

Сладких Ірина Анатоліївна пр. Московський, 90, кв. 46; м. Харків, Україна 61001; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0688-4620> ; e-mail: sladkih_i@ukr.net.; телефон: 067-96-10-137; канд. педагогічних наук; доцент Центру підготовки іноземних громадян Харківського економіко-правового університету (адреса: пр. Гагаріна, 187, Харків, Україна 61080). **Sladkih Irina Anatolyevna** pr-t Moskovsky 90/46; Kharkiv, Ukraine 61001. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0688-4620> ; e-mail: sladkih_i@ukr.net.; contact tel. 067-96-10-137; Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Center for the Training of Foreign Citizens of Kharkiv University of Economics and Law (address: pr. Gagarina, 187, Kharkiv, Ukraine, 61080).

Шевченко Валентина Федорівна пр. Перемоги, 66, кв. 199, м. Харків, Україна 61204; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6034-3502> ; e-mail: valshev055@gmail.com; телефон: 338-31-20; м/т 0982591931; доцент кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики (адреса: вул. Весніна, 5А, Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002); кандидат психологічних наук. **Shevchenko Valentina** Peremoga str., 66/199, Kharkiv, Ukraine 61204; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6034-3502> ; e-mail:

valshev055@gmail.com; телефон: 338-31-20; м/т 0982591931; contact tel.: 338-31-20; м/т 0982591931; Associate Professor of Ukrainian and Russian and applied Linguistics Department (address: Vesnina str., 5A, Kharkiv, Ukraine), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002); Candidate of Pedagogical Sciences.

Шевченко Світлана Михайлівна вул. Гвардійців-широнінців, 49Б, кв. 112; м. Харків, Україна 61170; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9379-3393> ; e-mail: svsshev970819@gmail.com; телефон: 0988133707; старший викладач кафедри матеріалознавства, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002);

Shevchenko Svitlana Mikhaylivna Gvardiyziv- shironinziv str. 49B/112; Kharkiv, Ukraine 61170; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9379-3393> ; e-mail: svsshev970819@gmail.com; contact tel: 0988133707; Senior Lecturer of Department of Materials National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002).

Заверющенко Микола Петрович вул. Астрономічна, б. 39, кв. 80; м. Харків, Україна 61206; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2364-7299> ; e-mail: nzav@ukr.net. ; телефон: 099-486-77-91; старший викладач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики (адреса: вул. Весніна, 5А, Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002);

Zaverushchenko N.P. Astronomichna str., 39/80, Kharkiv, Ukraine 61206. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2364-7299>; e-mail: nzav@ukr.net; contact tel: 099-486-77-91; Senior Lecturer of Ukrainian and Russian and applied Linguistics Department (address: Vesnina str., 5A, Kharkiv, Ukraine), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002).

Немерцова Олена Євгеніївна вул. Валентинівська, 13, кв. 55, м. Харків, Україна 61168. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6765-3741> ; e-mail: kurmpl@ukr.net; телефон: 0661788934; старший викладач кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики (адреса: вул. Весніна, 5А, Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (адреса: вул. Кирпичова, 2, м. Харків, Україна 61002); Nemercova Elena Valentinivska str., 13, 55; Kharkiv, Ukraine 61168; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6765-3741>; e-mail: kurmpl@ukr.net; contact tel.: 0661788934; Senior Lecturer of Ukrainian and Russian and applied Linguistics Department (address: Vesnina str., 5A, Kharkiv, Ukraine), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (address: Kirpichova str., 2, Kharkiv, Ukraine, 61002).